

L'ESCUMA DE LES LLETRES

LLUÍS A. BAULENAS

Pau i silenci

Ha coincidit la publicació de tres llibres que venen a tractar el mateix problema: com aconseguir serenitat en una època com la present (i a casa nostra, més que mai). Es tracta d'*El silenci en temps de soroll*, d'Erling Kagge (Edicions 62, traducció de Laura Segarra); *La màgia del silenci*, de Kankyo Tannier (Columna, traducció de Josep Alemany), i *La paz se aprende*, de Thomas d'Ansembourg i David van Reybrouck (Arpa, traducció de Javier García). En el primer cas, l'autor noruec Erling Kagge (1963), explorador i alpinista, a part d'escriptor i editor, ens planteja la qüestió del valor del silenci des de la perspectiva de la seva experiència. Te l'ofereix i et justifica el valor immens del silenci. Et ve a dir que segons com i on es planteja, el silenci té un valor gairebé revolucionari, ja que va en contra de les tendències dels temps moderns. És un llibre divulgatiu, interessant i, sobretot, seriós, que respecta el lector. El llibre de Kankyo Tannier, que és una monja budista, també acaba anant a les virtuts del silenci. Tannier parteix de la seva formació com a budista i de la seva experiència ermitana. Viu tota sola enmig del bosc. I des de la seva experiència, ens ensenya com els preceptes budistes et poden ajudar en un món convuls com l'actual. Tannier, en un to molt més espiritual que Kagge, a partir de la meditació, proposa exercicis diversos per canviar el funcionament interior i arribar a ser feliços. És evident que a ella li ha servit.

La pau no es regala

La paz se aprende, dels assagistes belgues Thomas d'Ansembourg i David van Reybrouck, s'aparta de l'experiència personal i s'endinsa en el camp gairebé antropològic de la cultura de la comunicació. Lliga el desenvolupament personal amb el social. Ofereix una proposta pacifista a la violència del món actual. Parla dels atemptats i ens ensenya a estar en pau amb nosaltres mateixos davant de les situacions de violència extrema i contínua que ens mostra el món cada dia. No entra a jutjar, lògicament, perquè hi ha atemptats islamistes. Et diu com encarar-los a nivell personal. I en aquest sentit és molt interessant la proposta que fa sobre la compassió, que no és més que la incidència d'un concepte, també, molt actual: l'empatia. Molt recomanable. ♦♦

UNA DE LES INQUIETANTS IL·LUSTRACIONS DE HARRY CLARKE, WIKIMEDIA COMMONS

El fantàstic feréstec de Joan Santamaria

JOAQUIM ARMENGOL

Cal reivindicar la fantasia i l'atreviment literaris, siguin d'èpoques passades o en el nostre present esbullat. Qui pot obviar la petja i l'encís de narradors com Wells, Conan Doyle, Nerval, Hawthorne, L'Isle-Adam o Edgar Allan Poe? Així i tot, ens falta un nom. Per a molts, aquest nom serà tota una descoberta, per a d'altres, una justa vindicació de la nostra tradició. Parlem de l'indòmit Joan Santamaria (Lleida, 1884 - Barcelona, 1955). *Narracions extraordinàries* és part indispensable d'un llegat literari del qual podem gaudir gràcies a la magnífica tasca editorial de Víctor Martínez-Gil i Més Llibres.

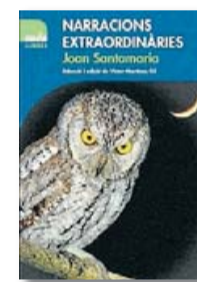
A Joan Santamaria se l'ha anomenat sovint el "Poe català". Santamaria, però, no és Poe, ni ho va pretendre mai. No ho és per l'estil, tampoc per l'humor, ni per les pretensions que la seva literatura allibera. En tot cas, comparteix amb Poe una mirada particular sobre la realitat i un agosarat esperit de pioner. Si Poe va ser enaltit a Europa per Baudelaire, Santama-

ria ho va ser per Leandre Amigó, Tassis, Ferran i Mayoral, Víctor Català, Josep Carner, Joan Fuster i Jordi Castellanos, entre d'altres, que el va qualificar de novel·lista d'imaginació indòmita. I és que Joan Santamaria desconcertava, avui també, el lector més bregat.

Les *Narracions extraordinàries* tenen, a més d'un valor literari intrínsec, un mèrit real indiscutible: el d'encetar un gènere nou, l'any 1915, en el panorama de la literatura catalana. Aquest gènere lliga de manera sensacional la fantasia amb l'extraordinari a través del quotidià i d'una arrel ancorada en el ruralisme fantàstic del vuit-cents, tan acabalada d'aparicions, fantasmes, elements gòtics, etc. Un gènere nou que Víctor Martínez-Gil anomena en el seu excel·lent estudi introductor el "fantàstic feréstec". Per què? És la natura animada i hostil la que sotmet implacablement l'esperit dels humans, les pulsions i desitjos, en una lluita titànica històrica que recull molt bé el romanticisme.

Humor vital i exuberància

En els dotze relats seleccionats, segurament les peces de més qualitat i re-

NARRACIONS EXTRAORDINÀRIES
JOAN SANTAMARIA
EDICIÓ DE VÍCTOR MARTÍNEZ-GIL
MÉS LLIBRES
368 PÀG. / 19,95 €

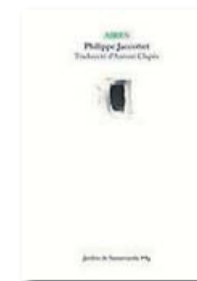
I el cel que no para de créixer

VÍCTOR OBIOLS

i actes que promouen i difonen la poesia. Una de les seves nobles dèries, naturalment, és donar a conèixer i fer descobrir els grans poetes de la història, i de l'actualitat. Ja fa uns quants anys que va posar-se a traduir i publicar Philippe Jaccottet (Moudon, 1925), que vol dir compartir-lo, i ara ens n'ofereix una nova entrega.

Un cop traspassat Yves Bonnefoy l'any 2016, Jaccottet és, com s'assevera a la solapa interior, el més gran dels poetes vius en llengua francesa, que té l'estrany honor de ser poeta publicat en vida a la prestigiosa col·lecció *La Pléiade*. A més de creador d'un món poètic extraordinari, és un traductor

excepcional de poesia, i autor d'un monumental dietari poètic, *La Saison* (1954-1998). *Aires* és un recull escrit entre el 1961 i el 1964. Clapés, en la nota liminar, resumeix perfectament tot allò que ens cal saber sobre el llibre. Hi ha, d'entrada, el descobriment de la poesia oriental -l'haiku japonès, concretament-, que el duu a assajar formes paral·leles, a partir de l'anglès. Notem com a fets curiosos que aquesta versió catalana ha sortit aparellada al llibre premiat aquest any en el Jordi Domènech de traducció poètica -l'excel·lent versió de Jordi Mas, *Tres veus lligades a Minase*, del renga de Sogi, Shohaku i Socho- i una segona curiositat que enllaça amb Jaccottet: en la nostra tradició també comptem amb traduccions de l'anglès de poesia oriental, les de Marià Manent (*L'aire lleuger*) i Josep Carner (*Lluna i llanterna*), que transformen aquella llunyana poesia en poesia pròpia. En la

AIRES
PHILIPPE JACCOTTET
EUMO / CAFÉ CENTRAL
TRADUCCIÓ D'ANTONI CLAPÉS
96 PÀG. / 14 €

presentatives, hi destaquen dos elements formidables que distingeixen la prosa de Santamaria: l'un és l'espargent flux verbal, proverbial i saborós, un lèxic alimentat a pleret per arcaïsmes, dialectalismes, neologismes, estrangerismes, usos impropis i, fins i tot, mots no documentats enlloc que converteixen la seva escriptura en quelcom singular. Podem divertir-nos imaginant la irritació dels noucentistes de l'època i els d'ara. L'altre element és l'humor vital, un tarannà enjogassat que omple la vida dels personatges d'una fabulació aventurera magnànima, malgrat el drama implícit que dibuixen sovint els seus destins malaurats. Tampoc podem oblidar la hibridació fantasiosa i l'aigua-barreig exuberant d'aquest imaginari propi, a la fi, tan sorprenent. Per això és fàcil assumir alguns elogis que va rebre: "Una abundor palpant de folles paraules", "Xarbotant d'esclats i d'entusiasmes", "Una prosa inflada, excitant, viva i acolorida" i "Imaginació febril, faceciosa, extravagant".

Per contra se li pot retreure l'excés i les llibertats lingüístiques que posen nerviosos alguns; però no seré jo, perquè a mi em semblen uns excessos deliciosos. Com que la majoria de relats són divertits i remarcables, se'm fa difícil seleccionar-ne, però tinc predilecció per *El predestinat* -qui no ha patit la ingenuïtat destructora d'intentar sotmetre la realitat als propis interessos?-, també per *Com va caure la Marta Clarissa*, que podria respondre a una pregunta tan sensata com aquesta: què passa quan el cel escup un cadàver? També m'agraden especialment *L'estudiant de Tolosa*, que planteja el cas de la suplantació, però només com esbós pertinaç quan imaginem la immortalitat com un malson; i *Lameva mort*, exemple d'humor macabre en l'adveniment del doble, o *El carro dels morts*, on morir o viure ve a ser el mateix quan un viu hi va. En el nostre cànon de l'estrany fantasiós hi tenim capdavanters del relat com Pere Calders i Joan Perucho, però m'atreiria a dir que és Joan Santamaria l'original mestre en aquest terreny, perfectament connectat a la tradició de clàssics universals del gènere. En fi, Santamaria, tota una reivindicació i un descobriment! ♦♦

poesia de Manent podríem trobar concomitancies amb Jaccottet, recordem el seu *Cant amagadís* i la seva fascinació per la natura, però Manent parteix d'uns altres supòsits estètics.

Tanmateix, hem d'agrair segurament a Clapés que no hagi pretès seguir el camí d'aquests eminents poetes del segle XX. Aquí el traductor és limita a girar amb literalitat i elegància la poesia aèria, volàtil i condensada de l'original. Clapés parla de la "levitat" que persegueix Jaccottet inspirat pels orientals, parla de transparència i reducció dels elements, que basa el francès en "la desaparició absoluta del poeta". Jaccottet adoba finalment els mots, en fa equilibris subtils, rimes sospesades en balances etèries, engendra imatges per desvelar misteris. Hi ha una compassió i tendresa per tot el vivent. Els poemes eròtics de *Lever du jour* són albaades glorioses, dignes d'antologia. ♦♦